Undervisning i en utryg tid

* »I en tid med meget hurtige forandringer, uforudsigelige begivenheder og øjeblikkelig udvekslen af information afhænger vores succes og vores sikkerhed af, hvor gode og effektive vi er i forhold til at frembringe viden i de organisationer, vi befinder os i... «

Ordene kommer fra den engelsk/canadiske professor og skoleforsker Andy Hargreaves, da vi taler med ham fra Boston, otte dage efter årsdagen for '9-11', som er amerikanernes betegnelse for terrorangrebet den 11. september. For Andy Hargreaves, som for millioner af mennesker, er der et før og et efter 9-11. Da World Trade Center sank i grus, var han i færd med at skrive en ny bog, 'Teaching in the Knowledge Society ', og han føjede et kapitel til om følgerne af 11. september og gav bogen undertitlen: 'Education in the Age of Insecurity'. Verden havde forandret sig, menneskene havde forandret sig, og dermed betingelserne for 'teaching' og 'education' – for det at være lærer og undervise.

Andy Hargreaves er professor i både Boston, USA og Nottingham, England og sidder netop nu i et såkaldt 'skænket professorat' – et 'chair' – i Boston, som har givet ham til opgave at forske i social retfærdighed i relation til uddannelsessystemet. Tankevækkende nok, siger Andy Hargreaves, er dette 'chair' opkaldt efter Thomas More Brennan, som døde på 104. etage den 11. september!

Den 22. oktober deltog Andy Hargreaves på DPU's konference om 'Educational Leadership – Understanding and Developing Practice'. Han har én gang før været i Danmark, og hans bog 'Changing Teachers, Changing Times' ('Nye lærere, nye tider – lærerarbejde og lærerkultur i en postmoderne tid') blev hilst velkommen med følgende ord, da den blev anmeldt af Folkeskolens redaktør Thorkild Thejsen i 2000: »Denne bog burde være obligatorisk læsning for skoleledere og udviklingskonsulenter. Kredsstyrelser og forvaltningschefer bør også læse med!«

I mellemtiden er nye tider blevet utrygge tider, og informationssamfundet er afløst af videnssamfundet – et samfund, hvor det er nødvendigt at hente og dele viden og hele tiden at finde nye løsninger på uventede problemer.

Kollektiv intelligens

Andy Hargreaves fortæller:

»Vi befinder os i et videnssamfund, hvor uddannelse er afgørende, da økonomien er baseret på viden. Videnssamfundet forudsætter kreativitet og intelligenser, der kan finde løsninger på uventede problemer, og en vidensbaseret økonomi er afhængig af, i hvor høj grad dens medarbejdere er i stand til at udvikle de nye færdigheder, som op- og nedture i økonomien stiller krav til, og som for eksempel Singapore er et godt eksempel på. Det enkelte individs muligheder og vores fælles fremgang og sikkerhed vil være afhængig af, om vi er i stand til at opnå succes i de vidensbaserede økonomier.«

Når Andy Hargreaves taler om 'knowledge economies' taler han om økonomier, der er organiserede omkring behandling af viden og information, ikke kun i teknologisk forstand men også i forhold til, hvor gode vi er til at fremskaffe viden i organisationerne:

»Det, vi skal være opmærksomme på, er menneskets evne til at skabe, til at opfinde, til at finde løsninger på uventede problemer, til at dele informationer og viden med hinanden… med andre ord: til at udvikle og til at betragte intelligens som kollektiv, ikke individuel intelligens.«

»Kollektiv intelligens er en intelligens, der tilhører alle, ikke kun et fåtal«, fortsætter Hargreaves:

»En intelligens, der er mangfoldig, ikke ensidig, en intelligens, der er uendelig, ikke fix og færdig.«

»Alt dette vil selvfølgelig være resultatet af livslang læring«, tilføjer Hargreaves og understreger, at disse aspekter af læring, undervisning og ledelse bør være den centrale dagsorden for den uddannelsesmæssige forandring i usikkerhedens tidsalder.

»Problemet er, at den vidensbaserede økonomi skaber lige så mange problemer, som den løser. At den kun lægger vægt på pengeværdien og evnen til at kunne leve af den, og at den forhindrer os i at tænke over, *hvordan* vi vil leve vores liv.«

»Fællesskabet er truet af individualismen og forbrugerismen, og de mennesker i samfundet, der ikke kan deltage i økonomien, bliver marginaliserede og vender sig mod andre svar, såsom religiøs og national fundamentalisme. Så et af de primære mål for skolen og uddannelsessystemet er at hjælpe folk med at håndtere den usikkerhed, den skaber – den økonomiske usikkerhed og utrygheden i forhold til vold og terrorisme. For mig er etablering af fællesskaber, udvikling af værdier og skabelsen af en kosmopolitisk identitet nogle meget afgørende aspekter, når vi taler om dagsordenen for uddannelsesmæssige forandringer«, siger han.

Ødelægger kreativitet

Andy Hargreaves har skrevet sin kommende bog på baggrund af studier i Ontario og i staten New York. Her har han indsamlet data fra otte secondary schools, som viser, at deres måde at organisere undervisning på, baseret på standardiseringer og stramme læseplaner, ikke på nogen måde er svaret på udfordringerne i videnssamfundet. Tværtimod:

»Mine studier, som jeg refererer til i bogen, viser, at nutidens uddannelsesreform, som den kommer til udtryk på de otte skoler, hverken producerer kreativitet, opfindsomhed, værdier, fællesskab eller basis for livslang læring. I standardens navn skaber de standardisering, de ødelægger kreativitet i undervisning og læring, og marginaliserer studerende med særlige behov – studerende for hvem engelsk er deres andet sprog, og studerende i for eksempel erhvervsskoler, som ikke vil have mulighed for at bestå eksamen og rykke op med den baggrund.«

»Jeg ser en ødelæggelse af fællesskab og kreativitet, både for de studerende og for deres lærere i staten New York og i Ontario. Og det interessante er, at det samme billede går igen, når vi ser på andre undersøgelser fra England og Australien, som i mange år har haft tradition for standardiseringer og stramme læseplaner«, siger han.

Professionelt lærende fællesskab

Som modpol hertil refererer Andy Hargreaves i bogen 'Teaching in the Knowledge Society' til en offentlig high school, der fra begyndelsen har etableret sig som det, han kalder en 'videnssamfundsskole'.

»Den fungerer som et professionelt lærende fællesskab, der skal udvikle kreativitet hos de studerende. Alt, hvad der foregår i denne skole, fremmer dyb læring hos de studerende. Alt, hvad de gør, fremmer læring hos personalet: måden, de bruger teknologi på for eksempel. Skolen har professionelle læringsteams, som hele personalet er involveret i, hvor de lærer om teknologi og nye undervisningsmetoder, som anvendes på de studerende på skolen. Lederne er engagerede i læring, og de er gode til at dele data og information med forældrene. De

Fællesskabet er truet af individualismen og forbrugerismen, og de mennesker i samfundet, der ikke kan deltage i økonomien, bliver marginaliserede og vender sig mod andre svar, såsom religiøs og national fundamentalisme. Et af de primære mål for skolen og uddannelsessystemet er at hjælpe folk med at håndtere usikkerheden. Det mener den engelsk/canadiske skoleforsker Andy Hargreaves fra USA, som har skrevet bogen 'Teaching in the Knowledge Society' under indtryk af 11. september.

er åbne over for den information, der kommer ud fra skolen, og når der opstår problemer, bruger de det som anledning til at lære og ikke til bebrejdelser. Så dette er, hvad jeg forstår som en videnssamfundsskole! Men også denne skole kæmper hårdt for sin overlevelse, ansigt til ansigt med standardiseringstruslen«, fortæller Andy Hargreaves.

Apartheid og autonomi

Spørgsmålet er, om standardiseringsbølgen har toppet. I sin nye bog har Andy Hargreaves nået at medtage de sidste nye politiske direktiver fra England og Australien, som tyder på, at begge lande prøver at opgive standardiseringen i sin nuværende form:

»De har erfaret, at standardisering og stramt ordinerede reformer ikke fungerer. Der er tale om stærkt centraliserede læseplaner, masser af tests og stramme forskrifter for undervisningen i læsning og matematik, som især i England er blevet meget stramme. De opgiver det ikke, men de stiller spørgsmålstegn ved den omfattende mængde af tests. Det betyder, at man i England for eksempel fjerner en tredjedel af de nationale læseplaner og i stedet indfører det, de kalder 'fortjent autonomi'. Det vil sige, at hvis skolerne ønsker at blive fri for de nationale læseplaner, skal de gøre sig fortjent til det ved at kunne fremvise gode resultater. Får de gode resultater, har de ret til at befri sig for forskrifter. Det er interessant! Samtidig lægges der mere vægt på professionel udvikling hos lærere o.s.v.«

»Så den gode nyhed er, at de lande, der har rekord med hensyn til erfaring i standardisering, nu siger, at en masse af det ikke fungerer, og at det er på tide at skabe større fleksibilitet. Men faren er, at vi ender med at have to verdener – en verden, hvor de privilegerede optjener retten til at blive fri for standardisering, og hvor de mindre privilegerede og deres lærere er underlagt en kultur af forskrifter og afhængighed. Jeg advarer mod, at vi skaber to nationer, dét som jeg kalder 'apartheid of professional development'. En, hvor privilegerede studerende og deres lærere får den kreative læring og undervisning, der forbereder dem til at deltage på det højeste niveau i vidensøkonomien, og én hvor de fattige og marginaliserede lærer lige netop nok standardiseret læsning og matematik til at kunne deltage på de laveste niveauer i det nye videnssamfund – på hotellerne, restauranterne, i massageklinikkerne, i fitnesscentrene – nok til at kunne sige 'Have a nice day!' men ikke mere… Og det er et scenario, der bekymrer mig!«, siger han.

Strategi for fattigdom

Har du nogle bud på, hvordan vi undgår denne udvikling?

»Ja, vi må bevæge os ud over standardiseringerne. Vi må forberede unge mennesker på vidensøkonomien og de krav, det stiller i forhold til værdier og fællesskab. Det er ikke et enten eller, det er et både og. Vi må forberede dem på begge dele. Og lærerne skal være dygtige og veluddannede nok til at gøre begge dele.«

»Men vi må erkende, at mange af vore skoler i fattige områder af mange årsager har lærere, som ikke har færdighederne, eller som har tabt troen på sig selv. Så sommetider er man nødt til at begynde med forskrifter og læseplaner, som fortæller, hvad man skal gøre, og hvilke metoder man skal anvende. Men det gælder i begyndelsen, ikke i slutningen.«

»Så hvad vi behøver er formentlig tre ting: En langsigtet strategi for fremskridt over tid. En strategi for at bringe skolerne ud af nederlagene. Og en strategi for at opnå succes på et højt niveau. Det lederskab, en skole behøver for at komme ud af nederlaget, er ikke det samme lederskab som det, en skole behøver for at opnå endnu større succes på et højt niveau. Vi har brug for udviklingsmæssige planer for fortsat forbedring. Måske betyder det en masse forskrifter fra begyndelsen af, men ikke uden at der også er rum for kreativitet. Selvom lærerne måske skal trænes i, hvordan de lærer eleverne effektiv læsning, skal der i en vis del af undervisningen lægges vægt på kreativitet, hvor eleverne opmuntres til at lære sammen på en mere åben, fleksibel og kreativ måde.«

Tilladelse til at bryde reglerne

»Og så mener jeg, at skoler, der har en lang historie med nederlag, bør have samme mulighed for autonomi som dem i toppen! Vi har brug for den størst mulige tilladelse til at bryde reglerne. År efter år med forskrifter, intervention, inspektion og magt løser ikke problemerne for skolerne i bunden. Der skal – som jeg plejer at sige det – være 'room in the bottom', såvel som på toppen.

Andy Hargreaves
Født i 1951 i England. Professor ved Department of Teacher Education, Curriculum and Instruction ved Boston College i USA og ved National College for School Leadership at the University of Nottingham i England.

Forlaget Klim udgiver til foråret en etbindsudgave af Andy Hargreaves to bøger, 'What's worth fighting for in your School' og 'What's worth fighting for out There' under arbejdstitlen 'Hvad er værd at kæmpe for'. Også den kommende bog 'Teaching in the Knowledge Society – Education in the Age of Insecurity' vil udkomme på forlaget i serien 'Pædagogik til tiden'.

Bogen 'Nye lærere, nye tider – lærerarbejde og lærerkultur i en postmoderne tid' fra 1994 udkom på Forlaget Klim i 2000.

Men vi kan ikke diskutere de udfordringer, der ligger i at udvikle og forbedre uddannelsessystemet, uden også at være opmærksomme på problemerne ved forarmethed. Så strategien for forbedringer er ikke en erstatning for behovet for finansielle investeringer i et samfund, som har store problemer med fattigdom, raceadskillelse o.s.v. Forbedringer kan aldrig være en erstatning for at beskæftige sig med at løse problemerne med fattigdom«, slutter Andy Hargreaves fra Boston. ▲

Annette Wiborg
Asterisk@dpu.dk